

ТЕРОРИСТИЧНИЙ АКТ: ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ

Чургович В. В.
студент 5-го курсу юридичного факультету
ДВНЗ «УжНУ»

Анотація: В статті розглянуто важливі питання, які стосуються терористичного акту та феномену тероризму. Тероризм – явище досить складне, динамічне та багатопланове. Людству вже давно потрібно було виробити єдину гуманну систему боротьби з тероризмом, а не знищувати окремі політичні угруповання, релігійні організації та використовувати при цьому такі жахливі засоби і методи, які навіть порівняти не можна з тими, що використовували терористи.

Ключові слова: терористичний акт, тероризм, злочин, конфлікти, насилля, терор.

Summary: This article discusses important issues related to a terrorist act and the phenomenon of terrorism. Terrorism - a phenomenon quite complex, dynamic and multifaceted. Mankind has long had to develop a common humane system of combating terrorism and not to destroy certain political groups, religious organizations and used with such terrible means and methods that can not even be compared with those used by terrorists.

Key words: assassination terrorism, crime, conflict, violence, terror.

Постановка проблеми. Аналіз проблеми терористичного акту складний, бо за останнє сторіччя характер тероризму зазнав значних змін. Це стосується не тільки методів, але і завдань боротьби, а також особистостей тих, хто бере в ній участь. Між тим, тероризм як кривавий, але ефективний засіб досягнення своїх цілей з найдавніших часів застосовували та застосовують організовані злочинні товариства, радикальні релігійні рухи, політичні угруповання, а також етнічні та соціальні групи, які вважають себе пригнобленими і навіть цілі держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В юридичній літературі питанням терористичного акту приділялась увага в працях: А. Баранова, О. Бардіна, Я. Дашкевича, А. Змеєвського, В. Тарабріна, В. Івченка, Е. Кожушка, Ю. Марченка, Г. Мирського, А. Свідзинського, В. Семиноженка, О. Севекіна, С. Телешуна, Г. Токаревського та ін.

Мета статті. Метою даної статті є розкриття поняття терористичного акту та його кримінально-правової кваліфікації.

Для досягнення поставленої мети автором визначені наступні завдання дослідження:

- систематизація підходів до визначення дефініції явища, класифікації та типологізації терористичного акту;
- розгляд існуючих міжнародних стандартів в області прав людини і міжнародного гуманітарного права в контексті боротьби з тероризмом;
- дослідити особливості правового регулювання контртерористичної діяльності окремими державами і міжнародними співтовариством в цілому, проблеми та перспективи розвитку в цій сфері.

Виклад основного матеріалу. Проблему формування поняття “тероризм” досі не вирішено. Що ж до самого слова “терор”, то воно запозичене з латині, де “terror” означає “страх”, “жах”. Відповідно, такий самий сенс мають похідні від нього англійське слово “terror” і французьке “teurteur”. У своєму сучасному значенні слово “терор” з’явилося наприкінці XVIII століття. Його поняттєве оформлення відноситься до періоду Великої французької революції, але потрібно звернути увагу, що це оформлення змісту терміну “терор”, але аж ніяк не поняття “тероризм”.

За визначенням М. Требіна, який використав ідею Д.Белла про три сфери постіндустріального суспільства, під тероризмом в широкому смислі слова розуміється соціальне явище, яке ґрунтується на використанні або загрозі використання насилля у вигляді терористичного акту з метою нагнітання атмосфери страху та безвихідності у суспільстві в ім’я досягнення цілей суб’єктів терористичної діяльності [7, с.21].

Політичний тероризм це є використання всього спектру засобів, одним з яких є використання або погроза використання насилля з метою досягнення саме політичних цілей.

В сучасній літературі існує дуже багато визначень тероризму і це не дивно, адже кожен дослідник обираючи і акцентуючи увагу лише на одній стороні, на одному елементі робить своє визначення дуже вузьким.

“Тероризм, – відзначають О. Змеєвський та В. Тарабрін, – явище дуже складне, динамічне і багатопланове. Крім правових він торкається і цілого ряду інших проблем – психологічних, історичних, технологічних тощо. Не випадково міжнародному співтовариству так і не вдалося виробити загальноприйнятого юридичного визначення тероризму, хоча сутнісне наповнення цього феномена для всіх зрозуміле. [2, с.14].

Передусім як приступати до розгляду дефініцій “тероризму” потрібно чітко розрізнити поняття “терор” і “тероризм”. Досить часто ці терміни використовуються як тотожні, часто один підмінюється іншим.

Важливо також розмежувати такі поняття як “терористичний акт” та “екстремізм”. Як соціально–політичне явище екстремізм являє собою одну із форм політичної боротьби, що характеризується запереченням сформованих державних, суспільних інститутів та структур, а також прагненням підірвати їх стабільність, знищити для досягнення власних устремлінь [8, с.17]. Не всякий політичний екстремізм може бути названий тероризмом, а лише той, який допускає (і реально використовує) політичномотивоване насилля проти населення [6, с.114]. Терористичний акт по суті є для політичного екстремізму способом досягнення та утримання влади незаконним, насильницьким шляхом з усіма витікаючими звідси наслідками [8, с.17].

Відомий американський спеціаліст по міжнародному праву професор Річард Фалк дав два визначення: “Будь–який тип політичного насилля, що не має адекватного морального і юридичного виправдання, незалежно від того, хто його використовує – революційна група або уряд”, “політичний екстремізм, що використовує насилля без розбору або до насилля проти невинних осіб” [5, с.36]. Ці визначення дуже легко піддати критиці, адже виправдання можна знайти будь–кому і будь–чому, до того ж виникає питання ким є “невинні особи”.

За російським політологом Радугіном А.А. “Терористичний акт – це метод політичної боротьби, який проявляється в систематичному використанні нічим не обмеженого, не пов’язаного з військовими діями фізичного насилля для досягнення певних цілей шляхом прибрання політичних противників (вбивство політичних лідерів, військових або цивільних, вибухи, напади на банки, склади зброї, викрадення літаків і т.д.) [6, с.67].

Згідно ст. 258 Кримінального Кодексу України “терористичний акт – це застосування зброї, вчинення вибуху, підпалу чи інших дій, які створювали небезпеку для життя чи здоров’я людини або заподіяння значної майнової шкоди чи настання інших тяжких наслідків, якщо такі дії були вчинені з метою порушення громадської безпеки, залякування населення, провокації воєнного конфлікту, міжнародного ускладнення або з метою впливу на прийняття рішень чи вчинення або невчинення дій органами державної влади чи органами місцевого самоврядування, службовими особами цих органів, об’єднаннями громадян, юридичними особами, або привернення уваги громадськості до певних політичних, релігійних чи інших поглядів винного (терориста), а також погроза вчинення зазначених дій з тією самою метою” [4, с.491].

Терористичний акт – це дія, що набуває різноманітних форм насильства (або загрози його застосування), особливістю яких є те, що об’єкт насильства не може стати суб’єктом в момент здійснення теракту. Також необхідно акцентувати увагу на тому, що при здійсненні терактів терористи можуть переслідувати як цілі, пов’язані з жертвами теракту, так і цілі з ними не пов’язані. Тобто для терориста безпосередня жертва його теракту не має ніякого значення. Вона лише засіб для здійснення його певної мети. Мета терориста завжди вища за brutальне вбивство. Він вбиває не для того, щоб позбавити життя жертву теракту (яка частіше за все є випадковою), а для того, щоб цим вбивством вплинути на якийсь процес чи певний суб’єкт політичних відносин [9, с.69].

Можна стверджувати про те, що вченим ще належить дійти консенсусу і виробити єдине, загальне поняття “тероризму”, адже лише так можна буде шукати єдині причини його прояву для ефективної боротьби з цим злом. Визначити причини тероризму надзвичайно важко, адже це явище виникло надзвичайно давно і в ньому настільки переплелися різні фактори, що виокремити якийсь один досить важко. Український дослідник Ярослав Дашкевич говорить про те, що є три рівні виникнення тероризму, які треба мати на увазі при виявленні причин виникнення тероризму.

Крім рівнів готовності до виникнення терористичних груп Я. Дашкевич виділяє ще й фази (стадій) розвитку подій[3, с.19].

Висновки і пропозиції. Отже, у теоретичному плані тероризм є багатомірним і багаторівневим явищем, що набуває різних форм і видів злочинів. Тому доцільним є розгляд терористичного акту у якості типологічної категорії, сукупного поняття, що об’єднує злочини, реалізація яких призводить до широкого спектру наслідків: публічної демонстрації терору, досягнення певних соціальних змін у власних інтересах, паралічу протидії з боку владних структур і громадськості. Розв’язання проблеми треба шукати у багатосторонньому партнерстві державних структур, неурядових організацій з громадськими інститутами суспільства, в тому числі й міжнародного масштабу. Необхідно зазначити, що тероризм – це явище із складною структурою, що має свої причини, динаміку, визначені тенденції і закономірності, і яке, передусім, стосується соціальної сфери, а тому потребує розгляду через проникнення у внутрішні зв’язки – передумови, в яких активізується та поширюється. Розуміння цього феномену можливе лише на основі застосування системного підходу, за допомогою якого можна досліджувати всі його взаємозв’язки з іншими соціально-політичними та соціально-правовими, в тому числі спорідненими явищами, як цілісної системи, що має чимало структурних елементів, які постійно взаємодіють і органічно пов’язані між собою. Проблема оптимізації системи протидії та запобігання тероризму в умовах поширення глобалізаційних та євроінтеграційних процесів, складної геополітичної ситуації, побудови демократичного суспільства має декілька найважливіших політико-правових аспектів, які нерозривно пов’язані один з одним – всі їх можна звести до політичного, який переломлюється через організаційний та правовий.

Серед існуючих шляхів боротьби з терористичними актами у провідних держав світу на адаптацію у вітчизняну практику заслуговують наступні:

- впровадження відомчої системи заходів протидії на ключових об'єктах життя держави;
- забезпечення необхідної готовності органів влади, персоналу до дій із попередження і припинення злочинів терористичного характеру;
- надання відповідно до встановленого урядом порядку матеріально-технічних і фінансових засобів, транспортних засобів і засобів зв'язку, медичного обладнання тощо, виходячи з реальних потреб.

Перспективу подальшого дослідження вбачаємо у вивченні умов впровадження у практику державного управління запропонованого організаційно-правового механізму та розробки складових економічно-фінансового, мотиваційного механізмів з протидії та запобігання тероризму на залізничному транспорті.

Список використаної літератури:

1. Дашкевич Я. Терором по тероризмові / Я. Дашкевич // Універсум . – 2002. – № 1–2. – С. 16–22.
2. Змеевский А. Терроризм. Нужны скоординированные усилия мирового сообщества / А. Змеевский, В. Тарабрин // Международная жизнь. – 1996. – № 4. – С. 12–17.
3. Конвенция о борьбе с незаконным захватом воздушных судов // Действующее Международное право. – М.МНИМП, 1997 В 2-х т. – т.1. - С. 181-194.
4. Кримінальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2001. - № 25 – 26.
5. Паин Е.А. Социальная природа экстремизма и терроризма / Е.А. Паин // Общественные науки и современность. – 2002. – № 4. – С. 113–124.
6. Политология. Учебное пособие для вузов. Составитель и ответственный редактор Радугин А.А. – Москва, 1997. – 224 с.
7. Требин М. Терроризм в XXI веке / М.П.Требин. – Мн.: Харвест, 2003. – 816с.
8. Устинов В. Международный опыт борьбы с терроризмом: стандарты и практика / В. Устинов. – М.: ООО Издательство “Юрлит – информ”, 2002. – 560 с.
9. Яцько А. Тероризм як форма політичної боротьби / А. Яцько // Політика і час.– 2002. – № 1. – С. 68–77.